

Актуальні проблеми співучасті: кримінально-правовий аспект

Інна Доляновська

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри державно-правових дисциплін,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

ORCID: 0000-0002-1606-7096

Данійл Беленчук

здобувач освітнього рівня,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

ORCID: 0000-0002-7561-5398

На практиці досить часто зустрічаються випадки, коли в одному кримінальному правопорушенні беруть участь двоє або більше осіб, які діють узгоджено і направляють свої дії на досягнення єдиного результату. В таких ситуаціях має місце кримінальна співучасть.

Об'єднання зусиль двох або більше осіб при здійсненні кримінального правопорушення підвищують небезпечність цього самого діяння, й значно полегшує його здійснення та приховання. Ось чому у ряді випадків співучасть розглядається у якості особливої обставини, що зумовлює більш тяжку кваліфікацію діяння (наприклад, здійснення крадіжки за попередньою змовою групою осіб-ч. 2 ст. 185 КК), або вважається законом обтяжуючою обставиною при визначенні покарання (вчинення правопорушення групою осіб за попередньою змовою-п. 2 ч. 1 ст. 67 КК) [2, ст. 185, 67 КК].

Ознаки поняття «співучасті» в 1929 р. запропонував А. Піонтковський: співучасть це умисна спільна участь двох або більше осіб при вчиненні умисного злочину» [4]. Цікаво те, що подібне визначення сприйняв у 2001 р. й вітчизняний законодавець при прийнятті Кримінального кодексу України.

Співучастю у кримінальному правопорушенні є умисна спільна участь декількох суб'єктів правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення (ст. 26 ККУ) [2, ст. 26 КК].

Об'єктивні ознаки співучасті виявляються в тому, що:

- співучасть наявна лише, якщо в правопорушенні беруть участь кілька осіб (хоча б дві), законодавець називає мінімальну кількість учасників кримінального правопорушення, хоча їх може бути й більше. До того ж кожна з цих осіб повинна мати ознаки суб'єкта правопорушення-тобто бути фізичною осудною особою та досягти віку кримінальної відповідальності.

- співучасть-це діяльність спільна.

Спільність як об'єктивна ознака співучасті відзначається такими трьома моментами:

- діяння вчиняється загальними зусиллями всіх співучасників;
- спільність також означає, що наслідок, який досягається в результаті вчинення діяння, є єдиним, неподільним, загальним для всіх співучасників;
- спільність за співучасті означає, що між діями співучасників і тим

кримінальним правопорушенням, який скоїв виконавець, існує причиновий зв'язок, причому опосередкований, бо загальний результат досягається лише свідомою діяльністю виконавця [3].

Спільна участь у вчиненні злочинного діяння може проявитися як у дії, так і в бездіяльності. Прагнення досягти різні злочинні результати є підставою для невизнання співучастю у кримінальному правопорушенні участі двох або більше осіб у вчиненні одного посягання.

Суб'єктивні ознаки співучасті наступні :

- співучасть можлива лише в умисних злочинах;
- усі особи, що беруть участь у злочині (всі співучасники), діють умисно.

Виходячи з умисного характеру вини співучасників, можна зробити висновок, що для співучасті необхідна взаємна обізнаність виконавця й інших співучасників про їхні спільні дії у скоєнні злочинного діяння.

Закон прямо вказує на те, що співучасть можлива лише у вчиненні умисного злочину. Така вказівка виключає співучасть у вчиненні необережного злочину [3].

Не менш важливими, на наше переконання, є питання підстав та меж кримінальної відповідальності співучасників.

Співучасниками кримінального правопорушення, поряд із виконавцем, є організатор, підбурювач і пособник (ст. 27). [2, ст.27 КК].

В судовій та слідчій практиці суди не завжди правильно визначають роль кожного співучасника у вчиненні злочину.

У кримінально-правовій теорії переважає така думка, що у випадках, коли співучасник (організатор, підбурювач, пособник) бере також участь в самому процесі виконання злочину, передбаченому в статтях Особливої частини КК, його виконавська діяльність перекриває будь-яку іншу, і дії його повинні кваліфікуватися тільки по статті Особливої частини без посилання на норму Загальної частини, визначаючи функціональну роль співучасників.

Але такий підхід не є послідовним. Спрощуючи кваліфікацію, він звільняє суд від необхідності у всіх деталях аналізувати й описувати в рішенні всі аспекти діяльності співучасника, і якщо буде встановлено, що він виконував різні ролі у вчиненні злочину, тобто діяв як співвиконавець і одночасно як організатор чи підбурювач, відобразити це в кваліфікації без посилання на відповідні частини статті Загальної частини КК, мабуть, не можливо.

Так, навіть, Ф. Бурчак у своїй праці “Співучасть у злочині: соціальні, кримінологічні і правові аспекти” переглянув свою позицію і погодився, що посилання на статті Загальної частини КК саме у таких випадках є обов'язковим [4].

Хоча судова та слідча практика виробила такі правила:

- якщо співучасник (організатор, підбурювач, пособник) виконує функцію виконавця злочину, то його дії повинні кваліфікуватися тільки по статті Особливої частини без посилання на ст. 27 КК;
- якщо організатор виконує функцію підбурювача чи пособника злочину, то його дії повинні кваліфікуватися по статті Особливої частини та з посиланням

лише на ч.3 ст. 27 КК;

- якщо підбурювач виконує функцію пособника злочину, то його дії повинні кваліфікуватися по статті Особливої частини та з посиланням лише на ч.4 ст. 27 КК. [2, ст.27 КК].

Ключові слова: співчуття; кримінально-правовий аспект; кримінальне правопорушення.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України 25.11.2021 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14#Text> (дата звернення: 24.11.2021).
2. Храмцов О. М. Кримінальне право України [Підручник] ; За заг. ред. д.ю.н., проф. О. М. Литвинова. (Дата звернення: 29.11.2021).
3. Бурчак Ф. Г. Соучастие: Социологические, криминологические и правовые проблемы Ф. Г. Бурчак.-К.: Вища школа, 1986. (Дата звернення: 29.11.2021).
4. Кримінальний кодекс України : [науково-практичний коментар] / Відп. ред. Є. Л. Стрельцов. [8-те вид., перероб. та доповн.]. Харків. Одісsey, 2012. 904 с. (Дата звернення: 30.11.2021).
5. Кузнецов В. В. Теорія кваліфікації злочинів : [Підручник] / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко ; за заг. ред. д.ю.н., проф. В. І. Шакуна.-[4-е вид., перероб.]. Київ. Алерта, 2012. 316 с.(Дата звернення: 30.11.2021).